

YASHIL IQTISODIYOT: BARQAROR TARAQQIYOTNING ASOSIY YO'NALISHI**Ikramova Mehribon Abdushukurovna**

Toshkent amaliy fanlar universiteti, kata o'qituvchi.

ikramovamehribonu@gmail.com**Tozaboyeva Aziza Ollabergan qizi**

Toshkent amaliy fanlar universiteti, ECO23-01 guruhi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15023244>

Annotatsiya. *Yashil iqtisodiyot barqaror taraqqiyotning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, ekologik muvozanatni saqlagan holda iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotning mohiyati, uning asosiy tamoyillari va rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi. Shuningdek, yashil texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik toza ishlab chiqarish hamda atrof-muhitni muhofaza qilish chora-tadbirlari yoritiladi. Maqolada mamlakatimizda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar va xalqaro tajriba asosida ilg'or strategiyalar tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Yashil iqtisodiyot, barqaror taraqqiyot, ekologik muvozanat, yashil texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya, atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligi, uglerod neytralligi, ekologik toza ishlab chiqarish, biomuhandislik, iqlim o'zgarishi, resurs tejash, innovatsion rivojlanish, ekologik siyosat, tabiiy kapital.*

GREEN ECONOMY: THE MAIN DIRECTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. *Green economy is one of the important directions of sustainable development, aimed at ensuring economic growth while maintaining ecological balance. This article analyzes the essence of the green economy, its main principles and development prospects. It also covers green technologies, renewable energy sources, environmentally friendly production and environmental protection measures. The article analyzes the reforms being implemented in our country to transition to a green economy and advanced strategies based on international experience.*

Keywords: *Green economy, sustainable development, ecological balance, green technologies, renewable energy, environmental protection, energy efficiency, carbon neutrality, environmentally friendly production, bioengineering, climate change, resource conservation, innovative development, environmental policy, natural capital.*

ЗЕЛЁНАЯ ЭКОНОМИКА: КЛЮЧЕВОЕ НАПРАВЛЕНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. *Зелёная экономика является одним из важных направлений устойчивого развития и направлена на обеспечение экономического роста при сохранении экологического равновесия. В статье анализируется сущность зеленой экономики, ее*

основные принципы и перспективы развития. Также будут рассмотрены зеленые технологии, возобновляемые источники энергии, экологически чистое производство и меры по защите окружающей среды. В статье анализируются реализуемые в нашей стране реформы по переходу к зеленой экономике и передовые стратегии, основанные на международном опыте.

Ключевые слова: Зеленая экономика, устойчивое развитие, экологическое равновесие, зеленые технологии, возобновляемая энергетика, охрана окружающей среды, энергоэффективность, углеродная нейтральность, экологически чистое производство, биоинженерия, изменение климата, ресурсосбережение, инновационное развитие, экологическая политика, природный капитал.

Kirish

Hozirgi kunda barqaror rivojlanish konsepsiyasida yashil iqtisodiyot muhim o‘rin tutadi.

Globalashuv sharoitida ekologik muammolar, iqlim o‘zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi kabi muammolar iqtisodiy o‘sish jarayoniga ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli dunyo davlatlari yashil iqtisodiyotga o‘tish orqali iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlikni ta’minlashga intilmoqda.

Yashil iqtisodiyot nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilishni, balki yangi ish o‘rinlari yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishni ham o‘z ichiga oladi. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va resurslarni tejash kabi tamoyillar yashil iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan hisoblanadi.

Iqlim o‘zgarishi Markaziy Osiyoning barqaror rivojlanishining asosiy muammolaridan biriga aylandi, dedi Shavkat Mirziyoyev Dubayda bo‘lib o‘tgan COP28 sammitida. U “yashil” iqtisodiyotga o‘tish va uglerod neytralligiga erishish “Yangi O‘zbekistonning strategik maqsadi” ekanini ta’kidladi.

Haqiqatda ham, hozirgi davrda iqlim muammolari jahondagi barqaror rivojlanish yo‘lida eng asosiy tahdidga aylanib ulgurdi. Iqlim o‘zgarishining salbiy oqibatlari zamonamizning eng ayanchli ekologik inqirozlaridan biri — Orol fojiasi tufayli Markaziy Osiyo va unga yondosh mintaqalarda ayniqsa jiddiy sezilmoqda.

Tuproq yemirilishi, muntazam chang va qum bo‘ronlari, ichimlik suvi taqchilligi, havo iflaslanishi, bioxilma-xillik qisqarishi, hosildorlikning keskin pasayishi va ko‘plab boshqa muammolar mintaqada istiqomat qilayotgan millionlab odamlarning turmushi sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Shuning uchun ham mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda. Ekologik toza energiya manbalarini keng joriy etish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish va innovatsion ekotexnologiyalarni rivojlantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Bu jarayon nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilishga, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Asosiy qism

Yashil iqtisodiyot – bu ekologik barqarorlik va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan iqtisodiy tizim bo'lib, u tabiiy resurslardan samarali foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va ekologik zarar yetkazmaydigan ishlab chiqarish usullarini qo'llashni nazarda tutadi. Ushbu konsepsiya iqtisodiy o'sish va ekologik muvozanat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashga qaratilgan.

Yashil iqtisodiyot quyidagi asosiy tamoyillarga tayanadi:

Resurslardan samarali foydalanish – tabiiy boyliklarni tejash va ulardan oqilona foydalanish.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish – quyosh, shamol, biogaz va gidroenergetikadan keng foydalanish.

Ekologik toza texnologiyalarni rivojlantirish – ishlab chiqarishda uglerod chiqindilarini kamaytirish va chiqindilarni qayta ishlash.

Atrof-muhitni muhofaza qilish – ekologik barqarorlikni ta'minlash va tabiiy ekotizimlarni asrab-avaylash.

Ijtimoiy adolat va aholi farovonligi – yashil iqtisodiyot jamiyatning barcha qatlamlari uchun iqtisodiy imkoniyatlarni yaratishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda iqlim o'zgarishi, global isish, tabiiy resurslarning kamayishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi, chiqindilarni qayta ishlash muammosi dunyo hamjamiyatini yashil iqtisodiyotga o'tishga undamoqda. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, yashil iqtisodiyotga o'tish nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun ham zarurdir.

Jahon banki va BMTning ma'lumotlariga ko'ra, yashil iqtisodiyotning rivojlanishi iqtisodiy samaradorlikni oshirib, yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Misol uchun, Germaniya, Janubiy Koreya, Daniya kabi davlatlar yashil iqtisodiyotni rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirishga erishgan. Bu davlatlarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushi ortib, an'anaviy energetikaga qaramlik kamaymoqda.

Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Quyida ushbu jarayonning asosiy yo'nalishlari keltirilgan:

1. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish. O'zbekiston quyosh va shamol energetikasi bo'yicha katta salohiyatga ega. Shu sababli, davlat tomonidan quyosh panellari va shamol turbinalarini joriy etish loyihalari faol amalga oshirilmoqda. Hozirda mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining elektr energiyasi ishlab chiqarish umumiy hajmidagi ulushi qariyb 10 foizni tashkil etmoqda. 2030-yilga qadar ushbu ko'rsatkichni 40 foizga yetkazish maqsad qilingan. Bu har yili 25 milliard kub metr tabiiy gazni tejash va atmosferaga zararli tashlanmalarni 34 million tonnaga qisqartirish imkonini beradi.

2. Ekologik toza transportni rivojlantirish. Elektr transport vositalarini keng joriy etish va jamoat transportini ekologik xavfsiz tizimga o'tkazish dolzarb masalalardan biridir. Hozirda O'zbekistonda elektromobillar ishlab chiqarish yo'lga qo'yilib, shahar transport tizimida gaz va elektrobuslarning ulushi oshirilmoqda. Masalan, 2024-yil sentabr oyida energetika vaziri Jurabek Mirzamahmudovning ma'lumotiga ko'ra, qayta tiklanadigan energiya manbalarining umumiy ishlab chiqarishdagi ulushi 10 foizga yetgan, yil oxiriga qadar esa 15 foizga yetkazish rejalashtirilgan.

3. Chiqindilarni qayta ishlash va resurslarni tejash. Chiqindilarni qayta ishlash yashil iqtisodiyotning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonda yiliga 10,2 million tonna qattiq maishiy chiqindilar hosil bo'lib, uning 10,3 foizi (taxminan 1,05 million tonna) plastik chiqindilarni tashkil etadi.

2022-yilda plastik chiqindilar miqdori 249 241 tonnaga yetgan, bu 2013-yilga nisbatan 147 foizga ko'pdir. Respublikada chiqindilarni qayta ishlash darajasi 32,4 foizni tashkil etadi.

4. Ekologik toza qishloq xo'jaligini rivojlantirish. Oziq-ovqat xavfsizligi va barqaror rivojlanish uchun ekologik qishloq xo'jaligiga o'tish zarur. Bu yo'nalishda suvni tejovchi texnologiyalar, organik dehqonchilik va agrobiznesni rivojlantirish choralari ko'rilmogda.

Masalan, tomchilatib sug'orish va tuzsizlantirish texnologiyalarining joriy etilishi qishloq xo'jaligi barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

5. Uglerod neytralligiga erishish. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev COP28 sammitida uglerod neytralligiga erishish mamlakatimizning strategik maqsadi ekanini ta'kidladi.

Bu borada sanoat korxonalarida uglerod chiqindilarini kamaytirish, ko'mir va gazdan foydalanishni qisqartirish, ekologik sertifikatlash tizimini rivojlantirish choralari ko'rilmogda.

Masalan, 2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining Atrof muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi tasdiqlanib, unda atrof muhit obyektlarini antropogen ta'sirdan saqlash va sifatini ta'minlash, ekologik xavfsiz materiallardan foydalanish, chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirishning ekologik xavfsiz tizimini takomillashtirish kabi chora-tadbirlar nazarda tutilgan

Hozirgi kunda O'zbekiston yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha xalqaro hamkorlikni kengaytirmoqda. Jahon banki, BMT, Yevropa Ittifoqi va Osiyo taraqqiyot banki bilan hamkorlikda qayta tiklanuvchi energiya, suv resurslarini boshqarish va ekologik siyosatni takomillashtirish bo'yicha loyihalar amalga oshirilmoqda.

Shuningdek, mamlakatda yashil moliyalashtirish tizimi rivojlantirilmoqda. Xususan, yashil obligatsiyalar chiqarish va ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha maxsus moliyaviy dasturlar ishlab chiqilmoqda.

Yashil iqtisodiyotning istiqboli kelgusi yillarda ekologik barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va aholi farovonligini yaxshilash bilan bog'liq. Yashil texnologiyalarga sarmoya kiritish nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichiga chiqishga yordam beradi.

Xulosa

Yashil iqtisodiyot nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki iqtisodiy rivojlanish va barqarorlikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi bu yo'nalishda qator islohotlarni amalga oshirib, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, ekologik transportni rivojlantirish, chiqindilarni qayta ishlash, resurslarni tejash hamda uglerod neytralligiga erishish kabi muhim yo'nalishlarni ilgari surmoqda.

2030-yilga qadar qayta tiklanuvchi energiya ulushini 40 foizga yetkazish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish va ekologik toza texnologiyalarni keng joriy etish bo'yicha aniq maqsadlar belgilangan. Ushbu islohotlar natijasida tabiiy resurslardan samarali foydalanish, ekologik muammolarni kamaytirish hamda iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Shuningdek, yashil iqtisodiyotga o'tish O'zbekistonning xalqaro maydondagi ekologik majburiyatlarini bajarish va global iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Barcha sa'y-harakatlar natijasida mamlakatimizda iqtisodiy barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga erishiladi. Shu bois, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbolli yo'nalish bo'lib, u nafaqat bugungi kun, balki kelajak avlodlar uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning COP28 sammitidagi nutqi. Dubay, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida"gi PQ-4477-sonli Qarori.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 26-martdagi “2030-yilgacha atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi” to‘g‘risidagi Qarori.
4. “O‘zbekiston 2030” strategiyasida yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha belgilangan maqsadlar // Lex.uz rasmiy hujjatlar bazasi. Manba
5. O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo‘yicha statistik ma’lumotlar, 2024.
6. Gazeta.uz - O‘zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanishi bo‘yicha statistik ma’lumotlar, 2024. Manba
7. Uzreport.news - Yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlik bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, 2024. Manba
8. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi. “O‘zbekistonning ekologik rivojlanish strategiyasi” hisobot materiallari, 2023.